

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PIGTRAAD

NR. 9 . SEPTEMBER 1959
14. ARGANG

UDGIVET AF
KAMMERATERNES
HJÆLPEFOND

A/S E. Nielsens
mekaniske stenhuggeri
Aldersrogade - København Ø.

Ove Juel-Christensen
Ryesgade 106
København Ø.

A/S Entreprenørfirmaet
PERSOLIT
Sct. Annegade 3
KØBENHAVN K.

H. & K. Lübcke
ELEKTROTEKNISK FABRIK
Jernbaneallé 46
København/Vanløse

POUL DAMGAARD
Ingeniørforretning
Dronninggaardsallé 7
HOLTE

NORDISK
TEGNEMASKINE INDUSTRI A/S
Bomporten 1 - Gentofte

EVENTYR
SØHOLM FLØDE IS
Kebbelejevvej 6 - Brønshøj

FABRIKEN „BØJCO“
Vibeholmsvej 17-19 - Glostrup

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Stiftet 1945

PROTEKTOR: HS. KGL. HØJHED PRINS AXEL

Fondens kontor: St. Kannikestræde 10, Kbh. K.
(kontortid: 10—15, undtagen lørdag).
Telf.: Om dagen Minerva 1336, om aftenen Ordrup 5075 — Postkonto 780.

Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bo-siddende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlemmer.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til uddeling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er istand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2) nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lignende øjemed.

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, advokat Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Horsens.
Næstformand: Oberst Fl. B. Larsen, Kasernen, Fredericia.

Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh.
Leder af fondens kontor: Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund. Ordrup 5075.

Sekretær: Overlærer Johs. Fosmark, Slagelsegade 9, 2., København Ø.

Den øvrige bestyrelse:

Pastor Aage E. Damtoft, Vesterbro 76, Aalborg.

Bankfuldmægtig Olav Holst, Søgårdsvej 26 A, Gentofte.

Seminarirektor, cand. mag. Paul Holt, Århus.

Landsretssagfører Otto Jespersen, Store Torv 16, Århus.

Arkitekt P. A. Johansen, Bernstorffs-lunds allé 80, Charlottenlund.

Oberst K. Kjeldsen, Odense.

Tandteknikermester Leo Kæraa, Banegårdspladsen, Århus.

Bibliotekar O. Leth, Johnstrupsvej 8, Sorø.

Aut. vand- og gasmester Johs. Loft, de Mezasvej 18, Århus.

Førstelærer P. E. Mahler, Nr. Søby, Fyn.

Læge Børge Næsted, Læssøegade 141, Odense.

Boghandler Otto W. Olesen, Rådhusstræde 2, Randers.

Kontorchef O. Olesen, Grønnegade 18 A, Herning.

Landsretssagfører H. Rambusch, Kongensgade 49, Esbjerg.

Pastor Poul Riis, Rosenvængets Sideallé 5, København Ø.

Dommer K. Thestrup, M. F., Herning.

FORSIDEN:

Den 19. september 1944. 1200 danske politibetjente fra København føres ved mørkets frembrud i projektorbelysning ombord på damperen Cometa for at deporteres til Neuengamme og Buchenwald. Projektørerne og de tyske vagtposter skulle hindre flugtforsøg.

BLADET PIGTRAAD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hjælpefond. Udkommer med 12 numre årligt. Abonnement 15 kr. pr. år. (Girokonto 780 kan benyttes ved bestilling af abonnement).

SEKRETARIAT

Ekspedition, abonnements- og annonceafdeling: St. Kannikestræde 10, København K. (kontortid 10-15).

Minerva 1336.

Kontoret har lukket om lørdagen.

REDAKTION

Ansvarshavende redaktør: Overlærer Johs. Fosmark. (Medlem af Dansk Fagpresseforening), Slagelsegade 9, 2. København Ø. Telefon: Øbro 8537 (træffes bedst 17,30-18,30).

FORRETNINGSFØRER FOR BLADET

Arkitekt Henning Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund.
Telefon: Ordrup 5075.

TRYKKERI

A/S Folketidendes Bogtrykkeri,
Ringsted.

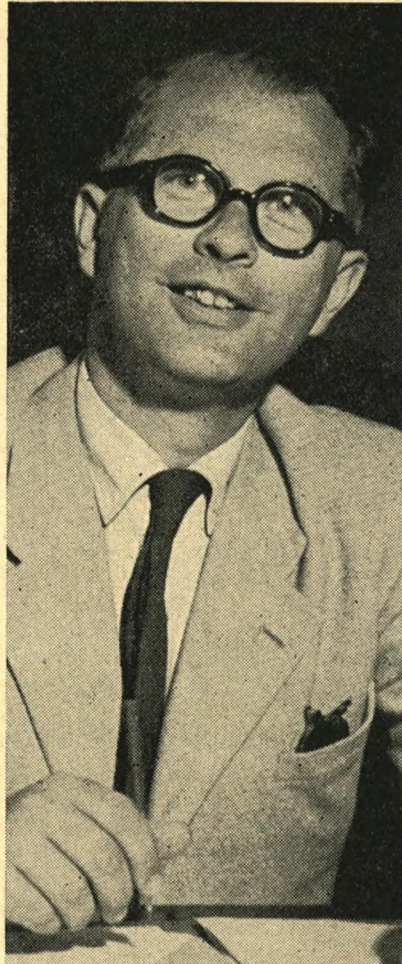
INDHOLD:

	Side
En sorgens dag - En ærens dag 151	
Lidt om Buchenwald-klubben 152	
Den 19. september 1944 153	
8 bevægede dage i Buchenwald 154	
19. september 1959 161	

19. SEPTEMBER

en sorgens dag - en ærens dag

Rigspolitichef E. Heide-Jørgensens hilsen til 15-års-dagen for deportationen af det danske politi

19. september er for politiet i dag som i 1944 en sorgens dag. Mindet om dem, der blev pligtens ofre, lever endnu.

Men som tiden går, nærmer vi os den vurdering af begivenhederne, som

vil blive historiens, og dagen fremtræder da i stigende grad som en ærens dag. Ingen tjenestemandsgruppe havde vel under besættelsen en vanskeligere stilling end politiet, som ved at røgte sine sædvanlige opgaver, opretholdelse af ro og orden, kunne komme til at gå de forhadte magthaveres ærinde.

19. september fastslog, at besættelsesmagten ikke var tilfreds med politiet. Selv om det kostede urimelig dyrt — både for politiet og befolkningen — var det i alles interesse at få dette slået fast. At politiet således kom ud af besættelsestiden med æren i behold, det er betydningen af 19. september, og det vil vi i dag og i al fremtid takke og ære dem for, der bragte det nødvendige offer, i modstandskampen eller i koncentrationslejrene. Der ligger en dyb mening bag de ord, der så ofte er talt og skrevet i forbindelse med 19. september: „De døde ikke forgæves“. Det er ord, der også har noget at sige til den unge politimand, for hvem 19. september er historie.

19. september kom dernæst til at betyde, at ingen dansk befolkningsgruppe fik politistaten nærmere ind på livet end politiet. Dansk politi har aldrig været tilhænger af politistaten. Efter 19. september kan man vel fastslå, at ingen her i landet har der politistaten mere end politiet gør.

Endelig har 19. september ganske naturligt fremkaldt et stærkt krav

Neuengamme til bl. a. Buchenwald. 5000 danske politimænd gik under jorden, og de havde nu deres fulde frihed til at slutte sig til de aktive modstandsfolk.

Det voldelige overfald vakte en enorm harme i den danske befolkning, og det tog da også den højere SS en lille uge at brygge den meddelelse sammen, som danske blade blev tvunget til at bringe den 22. september.

Meddelelsen havde følgende ordlyd: „Til grund for de tilfangetagne danske politibetjentes overføring til en interneringslejr i Tyskland ligger følgende:

1) Efter møjsommelige undersøgelser kunne det fastslås, at politiet under misbrug af sin politimæssige embedspligt havde fremmet de illegale kredses arbejde, givet dem husly og vanskeliggjort det tyske efterforskningsarbejde samt foretaget befrielsesforsøg over for illegale.

2) På Politigården i København er der blevet fundet uniformer tilhørende forskellige tyske troppeafdelinger, soldaterbøger og identifikationsmærker samt våben, der udtrykkelig beviser politiets samarbejde med den underjordiske militærorganisation, som havde hele politiapparatets støtte.

3) For at forhindre yderligere befrielsesaktioner og for at undgå ethvert blodoffer, blev denne illegale del af det danske politi overført til en særlig interneringslejr, hvortil alle de anholdte pr. skib i dag er ankommet i bedste velgående“.

Yderligere udsendtes et opråb til den danske befolkning, der lød:

„Mord, sabotage og forbrydelser har i mere end et år været kendtgenet for det offentlige liv i Danmark. Det danske politi ønskede ikke at træde kraftigt op imod den anarkistiske udvikling. Ved hjælp af tvetydige opråb, som blev forstået på den rigtige måde af den politiske underverden, troede man at kunne tilfredsstille den i opretholdelse af ro og orden

interesserede besættelsesmagt. Endvidere er det fastslået, at sabotage og mord blev understøttet aktivt af det danske politi. Alt tydede på en opløsning af retstilstandene, og man drev Danmark frem mod bolscheviseringen. Det lykkedes en forbryderisk underverden at vinde så megen indflydelse i det offentlige liv, at den med resultat kunne proklamere generalstrejke og andre alvorlige forstyrrelser af den offentlige orden.

En besættelsesmagt fra et land, som i den alvorligste time kæmper for sit liv, kan ikke længere tillade en sådan udvikling. Dens interesse ligger i opretholdelsen af ro og orden.

Besættelsesmagten ser sig derfor nødsaget til at foretage en omorganisation af det danske politi. Indtil

denne omorganisation er bragt til ende, indføres der derfor fra i dag den 19. september kl. 12 politimæssig undtagelsestilstand over hele Danmark. Hele det danske politi sættes indtil videre ud af funktion.

I overgangsperioden garanterer den tyske besættelsesmagt for ro og orden. Vi ønsker at yde den velvilligt indstillede del af befolkningen enhver tænkelig beskyttelse mod forbrydelser. De af besættelsesmagten gennemførte forholdsregler er udelukkende af politimæssig art. Der er derfor ikke forudset noget indgreb i den statslige og kommunale forvaltning.

Alle handlinger, der tager sigte på at forstyrre gennemførelsen af ro og orden, vil blive hensynsløst bekæmpet“.

ceer:
stelses-Annøenerne. (S. 18).
søns-Annøenerne. (S. 17).
Annøenerne. (S. 14).
sille Bekendtgørelser. (S. 15).
søms-Siden. (S. 17).

skønhed fra Dr. Frederik Poulsen-Lidgængerne ved Kaldjorden i Nordgrønland.

indene omkring det sølle Middeltikan, Grækenland, Ægypten og det Zeten, har danske Arkæologer og Rejsende gennem det sidste Par-Aar-der haft deres Gang med stædig Mellemrum. Og ikke mindst har Arkitekter, gennem den franske Køles Gæstfrihed, haft Lejlighed til at Studere i Helas. En vigtig del af Vej er hermed lagt mellem Danmark den klassiske Kulturens Moderland, tilken fortæller Professor Johannes ved herom og knytter hertil Erlin fra egne Lidgænger i Dalmatien

Radioprogrammer. (S. 21).
ven: Chick. (S. 20).

te i Dag:
kongelige Teater 19.30-22. „Don
le“. Alle-Scenen 19.30. „Casino-
le“. Apolloteatret 18.30 og 20.30.
sæk-Bevæn“. Det nye Teater 19.30.
glade Enke“. Folketeatret 19.30.
Frederiksberg Teater 19.30. „Pri-
musvæbust Teater 19.30. „Nei, nei,
“ Nydags-Teatret 19.30-21.00.
„Fokus-Bevæn“. Rikto 18.45 og
Nyvæbustog“. Riddersalen 19.30.
„Livet er så sødt“. Røde Kro
19. „Sommerrevy 1944“. Circus
inn 19.30. Forestilling.

optøst med sjældelig Virkning.
III. Indtil en Omorganisation af det danske Politiet har fundet Sted, overlages Opretholdelsen af den offentlige Ro og Sikkerhed af den tyske Besættelsesmagt.
IV. Ulovlig Vaabenbesiddelse straffes med sjældelig Skyldning.

VI. De Indgreb, der er blevet nødvendigt at foretage inden for det danske Politiet, vil blive ophævet, saa snart den normale Sikkerhedstilstand er genoprettet i København og Provinsen.
København, den 19. September 1944.

Forordning vedrørende Automobilkørsel i Danmark

Fra og med i Dag træder følgende Forordning vedrørende Automobilkørsel i Danmark i Kraft:

1. Fra i Dag Kl. 16.00 er enhver Form for Automobilkørsel i Landkommunerne forbudt.
2. Undtaget fra Forbuddet er de sædvanlige Mælketransporter og Lægevoogne, disse dog kun for såvidt de benyttes til direkte Udværelse af Lægepersoner, samt Lastvoogne som kører med militære Formål for Øje og for Organisation Tødt, i begge Tilfælde med fornødne Køretilladelser.
3. Automobilkørsel i Byer og Landsbyer inden for Bygrænsen omfattes ikke af dette Forbud.
4. Fra den 21. ds. Kl. 15.00 er Automobilkørsel paa Landet tilladt for Automobiler, som er i Besiddelse af en særlig Køretilladelse udstedt af en tysk Standortkommandantur eller af det tyske Politis Tjenestesteder. Ansøgninger herom kan fremsendes over for den lokale tyske Standortkommandantur eller de tyske Polititjenestesteder.
5. Overtrædelse af dette Forbud vil medføre Beslagtagelse af Automobillet og Straffefølgesløv over for Chaufføren, henholdsvis Ejeren.

København, d. 19. September 1944.
Den højere SS- og Politifører i Danmark

1700 Betjente ført til tysk Interneringslejr

En Erklæring fra den højere SS- og Politifører i Danmark om Grundene til den tyske Aktion

Pressekontoret hos Den højere SS- og Politifører i Danmark meddeler:

TIL GRUND FOR de tilfangetagne danske Politibetjentes Overføring til en Interneringslejr i Tyskland ligger følgende:

1. Efter møjsommelige Undersøgelser kunde det fastslås, at Politiet under Misbrug af sin politimæssige Embedspligt havde fremmet de illegale Kredses Arbejde, givet dem Husly og vanskeliggjort det tyske Efterforskningsarbejde samt foretaget Befrielsesforsøg over for illegale.
2. Paa Politigården i København er der blevet fundet Uniformer tilhørende forskellige tyske Troppedelinger, Soldaterbøger og Identifikationsmærker samt Vaaben, der udtrykkelig beviser Politiets Samarbejde med den underjordiske Militærorganisation, som havde hele Politiparatets Støtte.
3. For at forhindre yderligere Befrielsesaktioner og for at undgå ethvert Blodoffer, blev denne illegale Del af det danske Politiet overført til en særlig Interneringslejr i Tyskland, hvortil alle de Anholdte pr. Skib i Dag er ankommet i bedste Velgaaende.

Fortsættes Side 12.

Reisingfors, Thed
MINISTER von Braun
dag Aften i Radio
Medborger! Den 19.
1944 vil i vor Historie bli
som den tunge Populærvort
Folk. Lige saa dybt har de
ske Folk i disse Aar har de
Fred, lige saa dybt har de
rurt i sin Inderside ved
den Stund da det maatte
over for Nærværdighedens
Fredsvilkaar for Øje af
sine Muligheder for et
nalt Liv. Denne Stund er

Handelsflaade og pladser stilles til R

I Dag har vor Fred i Moskva undertegnet Vaabenstilstand med Storbritannien og Storbritannien. Tysklands erklæring af Overenskomst tyder, at vi er forpligtet til at paabegynde Tilbage af vore Troper til den af den Grænse, der blev af Freden i Moskva. I er særlig tabt, og vinger om en Endelig mindste de værste uformaaletjenlige Forfærdiges Sig

Fals

En Erklæring

De samvirkende Fæddel: Verserende Rigen i Dag er falske. København, den 22. De san

8 BEVÆGEDE DAGE I *Buchenwald*

Selv store og stærke politifolk gribes i december af en næsten overvældende længsel efter hjemmet og Danmark.

Midt i en trængselstid svirrede rygterne om hjemtransport, men var det kun rygter — for det var efterhånden tydeligt, at noget skulle der ske. Om dette fortæller fung. politifuldmægtig, cand. jur. Hans Andersen i dette gri-bende, menneskelige dokument.

Det var temmelig koldt og endnu meget mørkt, da vi den 9. december klokken halv seks som sædvanlig stillede op i byggekommandoerne og de andre arbejdskommandoer uden for barak 52, 57 og 63.

Her og der lød der råb: „Baukommando F?“, „Baukommando B?“. „Her!“ blev der svaret. „Her!“ „Her!“ Det var besværligt at finde sin plads i mørket. Men efter en halv times forløb var dog alle kommandoer samlede og talt op af Blockältester, og vi kunne marchere op til den store appelplads.

Næsten alle lejrens arbejdsdygtige fanger stod allerede på pladsen. Den

lange kolonne af danske politifolk snoede sig ind imellem rækkerne, fandt på plads et sted, blev jaget hen til et andet sted og derfra til et tredje. Fangerne fra „Arbeitseinsatz“ var tyskere. De løb rundt på pladsen med mapper under armen og papirer i hånden og skældte ud.

Det tog lang tid at finde ud af, hvor de mange arbejdskommandoer skulle hen, og hvad de skulle lave.

Oppe fra kommandotårnet over indgangen til den indre lejr sendte de store projektører deres lys i tykke bundter ud over appelpladsen.

Ved halv otte-tiden, da det meste af pladsen var tomt, marcherede fan-

georkestret, „rødbukserne“, igennem porten ned over pladsen, mens dagens march lød fra de blinkende messing-instrumenter. Og kort tid efter havde også vi fået besked på, hvor vi skulle hen, og kunne gå ud igennem porten — i snorlige rækker og med hænderne væk fra bukselommerne, hvis man ikke ville risikere et rap af stokken, som den vagthavende SS'er stod med.

Alting var, som det plejede at være.

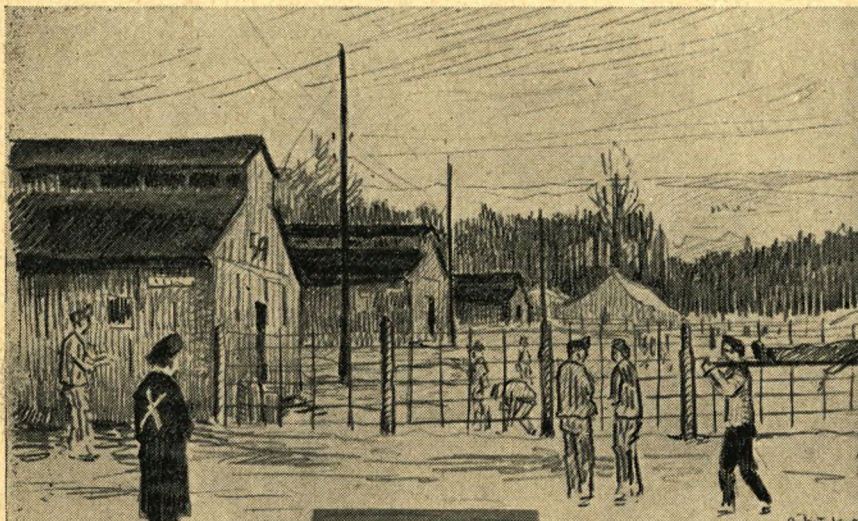
Og alligevel ikke.

Dagen i forvejen var 211 af vore kolleger blevet afhentet af Røde kors og ført hjem til Danmark, til friheden. Dette fyldte os med uro og en brændende utålmodighed. Når de 211 var kommet hjem, hvorfor så ikke også vi andre? Naturligvis var de 211 kun den første transport, men hvornår fulgte resten? Og hvorfor fik vi ingen besked om det? Jeg huskede på SS-manden, der en dag i slutningen af november havde sagt til os, at vi som politifolk ikke kunne være bekendt at bestille så lidt. Vi burde arbejde mere og vise de andre fanger et godt eksempel nu den sidste tid, inden vi skulle herfra. Og jeg huskede, at han, da vores forarbejder spurgte ham, om det virkelig var rigtigt, at vi skulle hjem, svarede, at det var det da rigtigt nok. Vi skulle allesammen hjemsendes senest inden nytår.

Men officielt var der intet blevet sagt om sagen til os. Heller ikke Røde kors-folkene i går havde vidst besked. Men de havde dog sagt, at der blev arbejdet på at få os hjem, og at mindst 50 omnibusser stod klar til at afgå med mindre end en times varsel.

„Baukommando F“ bar sten den dag. Mursten. De blev hentet på en indhegnet oplagsplads oppe i yderlejren, lige inden for porten ved den brede, cementerede landevej, der førte ned til Weimar. To tjekkere stod ved indgangen til oplagspladsen. De talte os, når vi gik ind, og de talte os, når vi gik ud.

Vi gik ind gennem porten, tre og tre ved siden af hinanden, og ned til stablerne af mürsten. Der var ingen SS'ere i nærheden. Vi fordelte os

Buchenwald. Barakkerne 59, 61 og 63. 59 og 63 var københavnerbarakker. I 61 boede jøderne. Bagest ses teltlejren.

rundt omkring bag murstensstablerne, bag store tømmerstabler og inde i en nybygning, hvor nogle franskmænd havde tændt bål på gulvet. Her ved bålet var der dejlig varmt, men røgen sved i ansigtet. Nogle fik en sludder med franskmændene, der havde hørt, at vi skulle løslades. Inde i et hulrum under en tømmerstabel sad jeg sammen med to kammerater og røg skod i en pibe, der gik på omgang.

Den ene fortalte — for jeg ved ikke hvilken gang — at han derhjemme havde en tildeling på 40 Broadways om ugen, og at han nok mente, at hans kone stadig købte dem til ham; så der lå sikkert en hel stabel cigaretter og ventede på ham, når vi nu snart kom hjem. Vi andre skulle nok blive betænkt med nogle pakker, så vi i hvert fald havde nok julen over.

Den anden fortalte om sin forlovede, om at bryllupsdagen havde været fastsat, at de faktisk ville have været gift nu, hvis ikke . . .

Vi havde hørt det hele snesevis af gange før, så det gjorde ikke noget, at beretningen blev afbrudt af forarbejderen, der kaldte til samling.

Broadway-kammeraten bankede den fælles pibe ud, og vi kravlede ud fra vort gemmested.

„Jensen kommer“, sagde forarbejderen. Han havde set en SS'er gå igennem porten til oplagspladsen. Vi gjorde „maskinerne“ klar. „Eine Maschine“, sagde de, der talte tysk. „Une machine“, sagde franskmændene. „Maskinen“ var en stump reb eller ståltråd med en løkke i hver ende. I hver af løkkerne placeredes to mursten, og maskinen blev lagt op om nakken. Så var vi klar til afgang. Tre og tre ved siden af hinanden, ud igennem porten og ad landevejen ned mod inderlejren i så langsomt tempo som muligt.

På den anden side af vejgrøften stod kolleger fra en anden arbejdskommando og lænede sig op ad deres skovle. De skulle grave pæle op fra det elektriske hegn, der var ødelagt ved bombeangrebet den 26. august. De råbte til os, at 25 mand fra hver blok var sendt op til „Effektenkam-

mer“ for at ordne vore uniformer blokvis og i nummerorden.

Det var en meddelelse. Nu skulle der altså ske noget. Og lidt længere nede ad vejen, da vi mødte Baukommando C, der var på vej op mod oplagspladsen, blev meddelelsen givet videre til dem.

Da vi kom inden for synsvidde fra byggepladsen lige uden for porten ind til inderlejren, satte vi farten op. Her var der altid SS'ere til stede. En større bygning var under opførelse. Under megen råben og skrigen fra en SS'er og en fransk forarbejder fik vi anvist stedet, hvor stenene skulle lægges. Når det kunne ske uset, blev stenene smidt, så de gik i stykker.

Derefter hurtig afmarch op mod oplagspladsen igen. Uden for porten måtte vi som sædvanlig vente tre kvarter eller en time, inden vi kunne komme ind. Der måtte være højst to byggekommandoer på oplagspladsen ad gangen, og da der var tre eller fire danske byggekommandoer foruden et tilsvarende antal byggekommandoer af folk af andre nationaliteter, der bar sten fra pladsen, var der altid ventetid ved porten.

Himlen var overskyet, og det var temmelig koldt at stå stille så længe.

Klokken halv elleve blev det vores tur. Og vi gik skyndsomst i dækning på pladsen. Ved et par bål blev der kogt vand. Vi puttede bouillon-ter-

ninger i og drak bouillon. Lommerne blev vendt for skod og lommeuld og piben stoppet, hvorefter den atter gik på omgang. Kammeraten, der skulle have været gift i efteråret, genoptog sin afbrudte beretning. Broadway-kammeraten og jeg hørte ikke efter. Vi var optaget af at tænke på uniformerne, der blev lagt i nummerorden, og på de muligheder, der kunne udledes heraf.

Et stykke nede ad vejen lå en stor ruuin, hvis mure endnu ydede en smule læ for vind og vejr. Hertil blev „kaffen“ bragt nede fra fangekøkkenet, og her kunne vi holde „frokost“ klokken tolv.

Forsynet med flasker og konservesdåser stillede vi op i kø til udlevering af kaffe. Og nu var tiden kommet til udveksling af nyheder.

At uniformerne blev ordnet, vidste alle nu. Men det forlød tillige, at 40 rutebiler skulle afgå fra København om mandagen den 11. for at hente os. Vi syntes nok, 40 rutebiler var noget lidt, men så måtte de jo køre flere gange. Så var spørgsmålet, hvem de skulle have med hjem første gang. Efter nogen snakken frem og tilbage blev vi enige om, at det nok blev efter alder, således at de ældste kom først hjem.

Midt i frokostpausen blev der luftalarm.

Hele den store ruuintomt, der lige havde ligget som uddød, blev et ko-

Politifolkene modtog Røde Kors-pakker med fødevarer og tøj.

gende hav af mennesker. De myldrede frem fra jordhuler, fra kældre og grave, fra murbrokker og stendynge. Det var, som om hele pladsen blev levende, og alle søgte ned mod inderlejren. „Los, los!“ „Schnell, schnell!“ skreg SS'erne og svingede med stokkene. Det skulle gå hurtigt ind i inderlejren til barakkerne, hvor vi skulle opholde os under alarm.

Og her ventede der os en glædelig overraskelse. De syge kolleger havde i formiddagens løb hentet Røde kors-pakker til os fra magasinet. At det var en pakke med tobak og cigaretter i, gjorde absolut ikke glæden mindre. Nu måtte vi ganske vist ikke ryge i barakken, og vi måtte ikke gå udenfor, fordi der var luftalarm. Men vi samlede omkring dørene, som vi listede på klem, og tog os en længe ventet smøg.

En times tid senere aflæstes luftalarmen, og vi begav os atter på arbejdet ud i yderlejren.

Oppe i ruinen, hvor vi havde holdt „frokost“, lå stenene. Vi fik dem igen i „maskinerne“ og marcherede ned til byggepladsen med dem.

Vi nåede een tur til med sten den dag. Men så kunne også hver mand se tilbage på et dagværk, der bestod i at have flyttet 12 mursten 1½ km.

Klokken halv fem gik vi ind i lejren igen. Marchkolonne. Femmandsfront. Appellen skulle begynde klokken fem. Middagen var brændenælde-suppe den dag. Det smagte ikke godt, men der var tre-fire kartofler til hver mand. Det vidste man da, hvad var.

Og vi havde jo også de nye Røde kors-pakker.

Ved appellen blev det meddelt, at endnu tre kammerater var døde. Vi blottede hovederne. Tre mand. På eet døgn. I begyndelsen af vort fangenskab kom døden ikke så tit, men efterhånden var den blevet en daglig gæst, men tre på een dag! Det var så meningsløst netop nu, hvor hjemsendelse og løsladelse stod for døren.

Efter appellen gik man til køjs. Lå og snakkede om det dejlige, der skulle ske. Diskuterede, om det virkelig kunne tænkes, at vi igen skulle træde i funktion. Eller om vi uden videre ville blive løsladt.

Så døde snakken hen, og der blev ro i barakkerne.

Den næste dag, søndag den 10. december, var det knagende frost, da vi stillede op til arbejde klokken halv seks. Ellers gik formiddagen som sædvanlig. Men allerede klokken et var det fyraften, appellen var klokken halv to, og der var kødstumper i grynsuppen. Det var søndag.

Og dog var der sket noget særligt om formiddagen: Rasmussen, æreshäftlingen, vistnok den eneste, der nød det privilegium at blive nævnt ved navn i lejrens højtaleranlæg, havde meddelt, at der fra København var afgået 50 rutebiler og 25 ambulancer for at hente politiet i Buchenwald. Og vidste nogen besked, måtte det være Rasmussen. Han færdedes jo overalt i lejren og modtog vore Røde kors-pakker, ja, havde endog forbindelse med selve lejrledelsen.

Senere på dagen kom „den lille Capo“, en tysk fange, der arbejdede på „Arbeitsstatistik“, og fortalte os, at de fleste syge skulle transporteres i ambulancer, resten skulle afgå som sanitetstransport — hvad så det betød — og de andre måske med tog. De, der havde smitsomme sygdomme, skulle blive i lejren, og han vidste ikke noget om, hvornår de skulle hjemsendes.

Nu kunne der ikke være tvivl mere: hjem skulle vi. Men hvordan?

Optimisterne havde store dage. Og selv de værste sortseere måtte indrømme, at der var noget om snakken. Det var det dejligste solskin og barfrost. Mange vandrede frem og tilbage mellem blokkene, to og to, eller stod i små, diskuterende klynger i søndagssolen.

Om mandagen skete der ikke meget nyt.

En kollega fik dog at vide oppe på Arbeitseinsatz, at der også kom lastbiler med transporten. De skulle medføre rigtig dansk smørrebrød og øl og bringe vores bagage med hjem.

Sent på eftermiddagen kom der luftalarm. Det var ikke sædvanligt, at der kom alarm på den tid af dagen, men der skete ingenting.

Den næste dag følte jeg mig sløj og utilpas. Jeg var led og ked af det

hele og syntes ikke, det ville få nogen ende.

Så blev jeg liggende i køjen, og der var vist ingen, der opdagede det.

Den formiddag var der luftalarm i over to timer.

Om eftermiddagen kom to Røde kors-vogne til lejren med pakker.

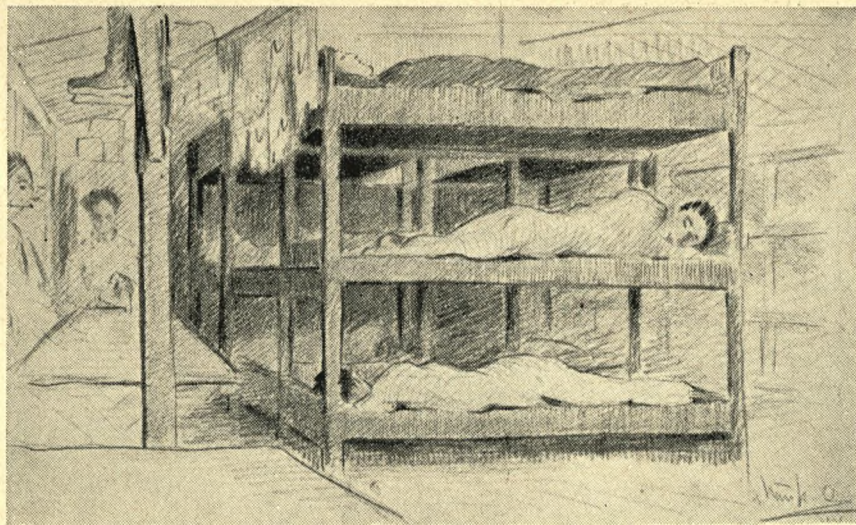
Et par af kammeraterne kom på en eller anden måde i forbindelse med transportlederen. Til deres store forbavselse vidste han intet om, at vi snart skulle hjemsendes. Han havde ganske vist været på rejse i flere dage, men han mente dog bestemt ikke, at vi skulle regne med en hjemsendelse. Selvfølgelig var der forhandlet med tyske myndigheder om dette spørgsmål lige siden den 19. september, men disse forhandlinger havde, såvidt han vidste, hidtil været forgæves.

Kollegerne fortalte nedslæde nede i barakkerne, hvad Røde kors-officeren havde sagt, og pessimisterne løftede igen hovederne. Røde kors-officeren måtte dog anses for velinformeret. Men når det nu var en kendsgerning, at vore uniformer blev gjort klar til udlevering, at det blev sagt fra Arbeitseinsatz, at vi skulle løslades, og når æreshäftlingen fortalte os det samme . . .

Om aftenen kom der imidlertid en ny oplysning. Efter at kårabisuppen var fortæret og appellen overstået, kom den lille Capo fra Arbeitsstatistik og fortalte, at vi danske ikke skulle hjemsendes, men derimod til en krigsfangelejr. De syge skulle dog ikke med. Det ville dreje sig om 48 på det store revier og 61 i karantæneblokken, blok 43.

Her var nyt stof til diskussion. Men det var alligevel, som om meddelelsen ikke rigtig fandt grobund. Hvorfor havde SS-soldaten sagt, at vi skulle hjemsendes inden nytår?

Det undrede os derfor ikke, da meddelelsen om krigsfangelejren kunne dementeres allerede den næste morgen. Såvidt det kunne oplyses, var rygtet opstået ved, at en kollega, der lå på revieret, for at trøste de kolleger, der var for syge til at blive flyttet, havde sagt, at vi såmænd nok blot skulle til en anden lejr. Dette var der en af de syge, der havde gi-

Til begge sider i barakken fandtes etageetrækasserne som køjer. I midten udgjorde sygekøjerne det interimistiske sygehus.

vet videre til en læge på revieret, og dermed var rygget sat i gang.

Denne dag, den 13. december, blev jeg også liggende i køjen. Jeg ville ikke på arbejde. Jeg kunne kun tænke på een ting: hjem. — Men det var nær gået galt. Det blev nemlig bestemt, at alle, der ikke var på arbejde, eller som af lægen var skrevet op som syge, skulle over på revieret og undersøges af SS-lægen.

Det var koldt, og det sneede. Vi stod og ventede et par timer. Jeg var noget betænkelig ved situationen. Omsider var lægerne klar til at modtage os. Heldigvis viste det sig, at det var häftlingelæger, ikke SS-læger.

Alligevel blev de første kammerater undersøgt ret nøje. Der blev lyttet til bryst og til ryg, puls og temperatur blev taget. Men allerede, mens de første var ved at blive undersøgt, ankom en SS-officer til revieret. Det var SS-lægen. Han gav häftlingelægerne ordre til ikke at undersøge danskerne særlig grundigt, da de alligevel om nogle dage skulle hjem.

Således blev besøget på revieret en kilde til fornyet optimisme. Undersøgelserne gik nu rask fra hånden. Det viste sig, at min temperatur lå på 38,2°, men jeg ænsede det ikke. Jeg havde nu med mine egne øren hørt en SS-officer udtale, at vi skulle hjem.

Ved appellen blev det meddelt, at endnu en kammerat var død. Vi blottede hovedet. Endnu et dødsfald på tærskelen til friheden.

Bagefter kom nye betydningsfulde meddelelser.

For det første meddeltes det, at arbejdspligten var ophørt med øjeblikkeligt varsel, for det andet, at alle den følgende dag skulle fremstilles for SS-lægerne og påbegynde iklædningen af uniformer. Og endelig ville et rygte vide, at afrejsen var fastsat til lørdag den 16. december.

Stemningen den aften i barakkerne var ubeskrivelig. Alle var nu opfyldt af håb og fortrøstning. Det blev diskuteret, hvad konerne skulle have i julegave, og hvad man ville foretage sig, når man kom hjem.

En af kammeraterne var blevet far under opholdet i Tyskland. Han lå og stirrede op i loftet og tog ingen del i samtalen, øjnene var blanke — men om munden var der hele tiden tilløb til et smil.

„Min kone skrev, at han var vel-skabt“, sagde den nybagte far. „Hans ansigt ligner mit, skrev hun“.

„Ja, et overskæg som dit har han vel ikke“, sagde en eller anden.

Faderen morede sig overdådigt. Vitsen var ikke åndfuld, men den nybagte ville have let ad mindre, blot det drejede sig om hans søn.

Det blev sent, før der var snakket af den aften, ja, der blev vel snakket

det meste af natten med i barakkerne. Mange kunne ikke sove på de hårde brædder og på siden under normale forhold, og det var endnu vanskeligere nu, med sindet opfyldt af uro og forventning.

Den næste dag var det gråvejrr.

Det blev en begivenhedsrig dag.

Straks om morgenen blev fremstillingen for SS-lægen afløst. Længere op ad dagen forlød det, at der holdt 72 Røde kors-vogne i Weimar. En kommando af polakker havde været på arbejde dér og havde set dem, blev det fortalt. En polakdreng beskrev en dansk uniform for os. Det var en Falck-uniform, kunne vi forstå; den blev beskrevet indtil de mindste enkeltheder. Han fik et par cigaretter for oplysningen.

Æreshäftlingen, Rasmussen, meddelte senere, at han ikke kendte noget til disse 72 vogne, men han havde jo heller ikke været i Weimar.

Om formiddagen rygtedes det, at de norske studenter var kommet tilbage fra arbejdskommando. De stod oppe ved badehuset og ventede. De havde haft en meget hård tur og var elendige og forkomne. Det var de samme studenter, som havde hjulpet os på så storartet måde, da vi kom til Buchenwald i slutningen af september og begyndelsen af oktober. Dengang havde vi næsten misundt dem. De havde haft tilladelse til at gå i deres eget tøj, havde fået forplejning fra SS-køkkenet og desuden pakker både fra svensk og dansk Røde kors. Nu så det anderledes ud. Alt deres tøj havde de mistet, og de havde gravet skyttegrave og befæstningsværker tæt ved fronten i Alsace og Lorraine. Og nu til slut den lange rejse i godsvogne tilbage til Buchenwald, hvor de i fire døgn ikke havde fået noget spiseligt. Udsultede og elendige så de ud. Vi ville gerne hjælpe dem, men stedet, hvor de stod, var afspærret, og der stod SS'ere på vagt.

Men alligevel blev der smurt stabler af mad til dem, som blev pakket i Røde kors-pakker og båret op til afspærringen. Og ved hjælp af cigaretter til SS-vagtposterne fik vi det ordnet sådan, at studenterne i små

Ta'BUKO
til bords...

A/S IKAS ISOLERING

H. C. Ørstedsvvej 28 C
KØBENHAVN V.

NYDALON A/S

Købmagergade 23
København K.

J. M. BIRKING & CO.

Gummivarefabrik A/S
Kirkebjerg Allé 33-35 - Damsø 9000

SAMSON TRANSPORT CO.

Amaliegade 43 - København K.

BRDR. WIDELL

Transport
Jagtvej 141 - København N.

M. & V. SALOMONSEN

Farvergade 17 - København K.

ATELIER ALFA

Lyskopieringsanstalt
Frederiksborggade 1 - Kbhvn. K.

**BRØDRENE CHRISTENSENS
METALVÆRKSTED**

Aabenraa 26 - København K.

LITOTRYKKERIET

H. C. Andersens Boulevard 4
København V.

TRANSMOTOR

Finsensvej 10 - København F.

SVEND PETERSEN

AUT. VOLVOFORHANDLER
JAGTVEJ 155 — KØBENHAVN N.

V. M. CHRISTENSEN

BÜLOWSVEJ 20 — KØBENHAVN V.

DANSK RULLEGARDIN-INDUSTRI

GL. KONGEVEJ 143 — KØBENHAVN V.

AKTIESELSKABET

DANSK DAMMANN ASFALT

AMALIEGADE 15 — KØBENHAVN K.

COSTERS BOGTRYKKERI

Lyngbyvej 28

København Ø.

hold kunne komme hen til pigtråden og få mad.

Næsten 2000 stykker smørrebrød blev denne eftermiddag rakt ind igen- nem pigtråden og spist på stedet.

Mange af de norske studenter nåede forøvrigt ikke igennem badet den dag, fordi der af en eller anden grund pludselig ikke var mere varmt vand. Måske var det vandtilførslen, der svigtede. Måske var det kultilførslen. Eller måske var det ovnen, der ikke ville brænde. I hvert fald måtte de sidste vente til den næste morgen. De blev lukket ind i baderummet, hvor de lå på cementgulvet i tætte rader natten over.

Imidlertid var de første, der havde været så heldige at komme til badet, mens der endnu var vand, kommet ned i barak 51, der lå ved siden af vore 3 barakker. De var ikklædt den sædvanlige fangedragt: lærredsbukser, skjorte og lærredsjakke, træsko og hatte i mærkværdige faconer.

Det var gråvejr og råkoldt, og de fros som hunde.

Her kunne vi imidlertid også hjælpe. Vi havde næsten alle to-tre skjorter, to-tre sæt undertøj og strømper. Mange af os havde to sweaters eller lignende, og da vi nu skulle hjem, regnede vi med, at vi fik nok det tøj, vi skulle bruge, derhjemme.

Flere gav deres tøj væk, så de kun havde det, de havde på kroppen, tilbage.

Nordmændenes taknemlighed var rørende. Men det var blot dejligt at gøre gengæld for den hjælp, de havde givet os i den første svære tid i Buchenwald.

Om aftenen blev de pakker, som Røde kors havde været i lejren med den 12., udleveret i barakkerne. Nu var der påny fødevarer at dele ud af, men noget måtte stadig holdes i beredskab, da datoen for hjemsendelsen endnu ikke var officielt fastsat.

I disse dage herskede der ved alle appeller en hektisk stemning. Nyhederne plejede at komme omkring dette tidspunkt, og i den lange tid, appellen varede, var der rigelig lejlighed til at snakke sammen om de nyeste meddelelser, at udkaste gisning, at udveksle formodninger.

Krigsbegivenheder og lignende interesserede os meget lidt i denne tid. Det gjaldt kun dette: hvornår skulle vi hjem?

Den 13. var det blevet sagt, at vi skulle forlade lejren den 16. Den 14. var nu gået, uden at vi havde fået uniformer og værdigenstande udleveret. Vi regnede med, at det ville tage et par dage at få dette bragt i orden, så det var dog ubegribeligt, at vi ikke snart skulle til at begynde. Det var vel ikke meningen, at tyskerne ville lade Røde kors vente på os?

Vi brændte af utålmodighed, og mange kunne ikke sove om natten. Men den næste morgen fik kollegerne i blok 63 ordre til at begynde afhentningen af deres uniformer i nummerorden. Nu var der altså endelig skred i det!

Jeg kan ikke beskrive, med hvilken følelse vi så de første komme tilbage til blokken med uniformerne på. Stemningen var på højdepunktet, og det blev taget med godt humør, at rygtet om de 72 Røde kors-vogne i Weimar tidlig om morgenen blev dementret.

Jeg kunne næppe styre min glæde, men en hollandsk Torhüter sagde til mig:

„Tro ikke, at SS giver så let slip på jer. Den, de først har fået kløerne i, slipper de aldrig“.

Jeg lo ad ham. Det havde jeg råd til, syntes jeg. „Jamen, tyskerne har jo selv fortalt os, at vi skal hjemsendes“, sagde jeg, „og hvad tror du, alt dette her skal betyde?“

Han rystede alvorligt på hovedet. „Jeg ved det ikke“, sagde han, „men jeg tror dem ikke over en dørtærskel“.

Der gives mennesker, som det er umuligt at tale til fornuft, og denne hollænder var åbenbart af den type.

Jeg smilede og gik min vej.

I løbet af formiddagen kom de sidste nordmænd ned til barak 51 til de andre. De havde langt om længe fået badningen overstået.

Samme dag blev der givet ordre til, at tøj kun måtte bortgives under forudsætning af, at der i hvert enkelt tilfælde blev givet Effektenkammer skriftlig meddelelse om, hvad der blev givet, fra hvem og til hvem,

således at Effektenkammer stadig havde regnskab med, hvor meget tøj hver mand havde.

Vi var nu ikke af den mening, at vi skyldte tyskerne regnskab for, hvad vi gav væk eller ikke gav væk. Men selv om der stadig gik en del over til nordmændene, uden at ordren blev fulgt, var der dog lagt en dæmper på gavmildheden.

Imidlertid kom der nogle timer senere en ny ordre: efterhånden som uniformerne blev udleverede, skulle de pågældende indfinde sig i Effektenkammer med alle øvrige beklædningsgenstande.

Vore tillidsmænd protesterede mod ordren, men i hvert fald i første omgang forgæves. Tøjet skulle afleveres.

Nu kom der igen fart over tøjflugten over i nordmændenes blok, og der blev snydt bravt ved afleveringen af tøj på Effektenkammer. Men trods alt var det ikke nogen helt ringe dyngte tøj, der efterhånden hobede sig op på gulvet i Effektenkammer.

Udleveringen af uniformer skred imidlertid rask frem, men måtte dog standses et par timer, mens der var luftalarm.

Midt på dagen blev blok 52 delt i 2 halvdele. Den ene halvdel blev sendt ned i blok 63 og den anden i blok 57. Så var der godt 800 mand i hver barak.

Trængslen var nu ubeskrivelig. Vi lå og stod og sad alle vegne. Køjerne kunne umulig fyldes mere, end de allerede var til hverdag, og nu var der kommet næsten 250 mand til i hver af barakkerne. Nogle fik anbragt sig på gulvet, men dér var kun plads til enkelte. Det måtte ordnes sådan, at der blev sovet i hold, et hold sov, mens det andet hold stod op.

Da klokken var et, var min sovetid ude. Jeg vækkede min sidekammerat, og vi overlod vor liggeplads til et par andre. Det var nu vores tur til at stå op resten af natten. Der var ikke engang et sted, hvor man kunne læne sig lidt op ad et eller andet. Så fik min kammerat den idé, at vi kunne forsøge, om der ikke var bedre pladsovre hos nordmændene.

Der var ikke langt fra tanke til handling.

Vi listede uden for barakken.

KORNHANDEL A/S

STORE STRANDSTRÆDE 14
KØBENHAVN K.

TH. ERRITZØE

INTERNATIONAL SPEDITION
Amaliegade 41
København K.

BECKMANN & JØRGENSEN

Dampfærgevej 23 - København Ø.

EDWARDS & RASMUSSEN A/S

Ingeniører
Vestergade 2 - København K.

HERMELIN-CHOKOLADE

KEMP & LAURITZEN A/S

**C. CHRISTOFFERSENS
BOGTRYKKERI A/S**
St. Kongensgade 63 A, Kbhvn. K.

**KEMIKA
ARBEJDSTØJ-SERVICE**
Gyldendalsvej 14 - Kgs. Lyngby

CHRISTINE RECHNAGEL
Boghandel
Lyngby Hovedgade 64

HERREHATTEFORRETNINGEN
Balthasar Jørgensen
Torvet 5 - Lyngby

PARFUMERIE BOURJOIS A/S

HØFFDINGSVEJ 22 — KØBENHAVN-VALBY

AKTIESELSKABET BRØDRENE HARTMANN

KGS. LYNGBY

SKANDINAVISK EMBALLAGE

AKTIESELSKAB
KGS. LYNGBY

VENG CHRISTENSEN & CO. A/S

tidl. Københavns Væg- & Gulvfliselager A/S
Gl. Kongevej 33 — København V. — Central 7890

AAGE SEIBÆK & SØN

Finlandsgade 9 — København S.

VIGGO THORBÆK A/S

Prags Boulevard 55 — København S.

AXELHOLM

Aktieselskab
Hannovergade 8 — København S.

A/S STHYR & KJÆR

CHRISTENSEN & MODLER'S EFTF.

Blik - Sanitet - Gas - Vand - Varme
Valby Tingsted — Telefon Valby 1176 & 1092

HANS JENSENS KONSERVESFARBIKS EFT.

Indeh. G. Tomaszewski
Tingvej 53 — København S.

Det regnede stille, og det var bælgrørkt. Vi havde alle betingelser for at komme uset over i nordmændenes blok. Så sneg vi os stille tværs over barakgaden og ind i blok 51.

Kun et par nattevagter var vågne.

Vi spurgte, om vi måtte være dér resten af natten. De sagde, at vi var velkomne, og fandt en hylde, hvor der var plads til et par mand.

Der var ikke mange forberedelser at gøre til natten. Støvlerne af, og uniformskasketten helt ned over øjnene. Så lagde vi os forsigtigt for ikke at forstyrre de sovende.

Vi frøs lidt, selv om vi havde beholdt uniformen på — og stortrøjen fra Røde kors, som vi ikke havde villet aflevere på Effektenkammer.

Vore nye sovekammerater lå også med alt tøjet på. Men de fleste havde tæpper over sig. Mine tre nærmeste sidemænd sov under et lille tyndt tæppe, som næppe dækkede de to, der lå yderst.

Der var stille i barakken.

Et par meter borte stod der en vandpyt på gulvet, hvor regnen dryppede ned fra taget.

Da jeg vågnede tidlig næste morgen, havde jeg tæppe over mig. Mine sidemænd måtte have været vågne i nattens løb og drejet tæppet på sned, således at jeg — fjerdemand — kunne få en snip af tæppet over mig.

Endnu før det var blevet lyst, fort-

Buchenwald-klubben

DEN 19. SEPTEMBER 1959

Buchenwald-klubben samler sine medlemmer den 19. september kl. 9 om formiddagen ved politiets fællesgrav på Bispebjerg kirkegård.

Der bliver her en lille højtidelighed med kransenedlægning og tale af formanden, overpolitibetjent Julsgaard Larsen. Kl. 18 samles man til kammeratskabsaften (m. damer) i Håndværkerforeningens selskabslokaler i Bredgade.

— Ud over hele landet bliver der iøvrigt nedlagt kranse på alle Buchenwald-fangers grave. Arbejdet udføres af de stedlige afdelinger af Buchenwald-klubben.

sattes udleveringen af uniformer til de sidste. Samtidig kom der besked på, at enhver, der havde afleveret tøj på Effektenkammer, kunne gå op og hente det igen.

Vore tillidsmænds protester havde alligevel båret frugt. Men meget tøj blev der vist ikke hentet. Alt det afleverede lå nu i en stor bunke på Effektenkammer og var meget snavset. Mange havde haft den samme skjorte og det samme sæt undertøj på i over en måned, fordi det ikke havde været muligt at få det vasket. Og det ville nu være umuligt at finde sit eget igen. De, der havde afleveret deres stortrøje, sørgede dog for at få hentet en igen. Og stortrøjerne var der god brug for. Vi var blevet taget i det tøj, vi gik og stod i, den 19. september, og nu var det midt i december og frostvejr de fleste dage.

På Effektenkammer ville man nu vide, at vi skulle afrejse den næste dag kl. 10. Det forlød også, at transporten skulle foregå i Røde kors-tog, men mange regnede alligevel med, at det ville blive i biler. Røde kors-folkene havde jo sagt, at der holdt biler parat til at afhente os, så hvorfor skulle der pludselig blive sendt tog afsted i stedet, tilmed når jernbanetrafikken var så vanskelig, som den efterhånden var blevet.

Men iøvrigt var det jo ganske underordnet, hvordan vi kom hjem, når vi bare kom hjem. Og herom kunne der ikke mere være nogen tvivl. Der var nu så mange håndgribelige beviser herpå, at det måtte anses for aldeles sikkert. Og det blev jo direkte sagt af medfanger, der arbejdede på Effektenkammer, på Arbejdsstatistik og andre steder, hvor man måtte antages at have mulighed for at erfare den slags nyheder før os andre. Desuden havde Blockältester i blok 63 gennem Lagerältester fået besked derom fra lejrkommandanten selv.

Snakken gik ligeså livligt den dag, som alle de andre dage i den sidste tid, men det drejede sig nu ikke så meget om spørgsmålet: hjem eller ikke hjem, selv om de forskellige kendsgerninger mange gange blev draget frem og diskuteret. Det drejede sig nu mere om, hvorledes det var gået til, at tyskerne havde givet slip på

os. Vi var klar over, at man fra dansk side havde måttet gøre visse indrømmelser overfor tyskerne, men vi følte os på den anden side overbevist om, at der ikke var gjort større indrømmelser end foreneligt med Danmarks værdighed og vor.

De høje politiembedsmænd, der kom afsted med den første hjemtransport den 8. december, havde lovet at gøre alt, hvad de kunne, for at forklare dem derhjemme, departementscheferne og hvem der ellers havde indflydelse, hvor elendige forhold vi levede under. Men samtidig havde de lovet at meddele, at vi ikke ønskede at komme hjem for enhver pris. Og det var også blevet sagt til kriminalkommissæren fra Dagmarhus, der havde været i Buchenwald i november, at hvis vi skulle løslades og sættes i arbejde igen, var det underordnet, om det blev under den gamle ledelse eller under en ny. Men det måtte under alle omstændigheder være en politiledelse, der havde det danske folks tillid.

Det kunne næppe tænkes, at tyskerne havde fundet en sådan ny ledelse. Og det var vel også lidet tænkeligt, at den gamle ledelse ville blive genindsat. Det ville være en fallit-erklæring for tyskerne.

Når alt kom til alt, var der nok ikke større sandsynlighed for, at vi skulle indsættes i arbejdet igen.

Dagen var grå og mørk. Skyerne hang lavt over Buchenwald, og det så ud til sne. Men det var også snart årets korteste dag. Ind under jul.

— Og der blev taget afsked.

Broadway-kammeraten, ham, der skulle have været gift i efteråret, og jeg var sammen på afskedsbesøg hos en ung tjekkisk barber, en russer og en tysker fra Schlesien, en mand på et halvthundra år. Vi var alle bevægede. Tyskeren kunne ikke sige et ord. Han forsøgte et par gange, men opgav det, sad så blot ganske stille og stirrede ud for sig. Tårerne løb ham ned ad kinderne. Men han gjorde ikke mere forsøg på at standse dem eller på at skjule det for os. Han så med eet så gammel ud, som han sad dér på taburetten og faldt sammen. 11 år havde han indtil nu

SMEDE- OG SVEJSEFIRMAET
„DANOL“

METALINO A/S
Vibeholms Allé 3, Glostrup

ORANA KONSERVERS A/S
Vibeholmsvej 26 - Glostrup

Aktieselskabet
DE KØBENHAVNSKE
FORSTÆDERS BANK
Glostrup

HANDSKE- & LÆDERVARE-
MAGASINET
Torvet 11 - Lyngby

VIKTUALIE-CENTRALEN
J. Krabbe
Torvet 1 - Lyngby

IRGEN'S SPORT
Jagt og fiskeri
Jernbanevej 1 - Lyngby

DANSK HAVEFRØEXPORT
(Lyngby Frøhandel)

GLAFITEX
DANSK FIBERGLAS INDUSTRI

GAVEMAGASINET
Torvet 1 - Lyngby

HERREMAGASINET
DERBY
Lyngby Hovedgade 46 - Lyngby

O. HOLMSTEEN NIELSEN
Dental laboratorium
Postbygningen, Lyngby

M. FALBERG
Torvet Konditori Lyngby

GLOSTRUP TØMMERHANDEL-
& MASKINSNEDKERI

POUL WILLUMSEN A/S

PARALLELVEJ 15 — KONGENS LYNGBY

DANSK SKOVFORENING

NORDISK KULSYREFABRIK A/S

HERBERT MICHEL
AKTIESELSKAB

A/S OLIVARIUS & CHRISTENSENS EFTF.
Amerikavej 19—21 — København V.

F. FRIEDMANN & SØN
Nytorv 11 — København K.

HOLBEK & CO. A/S
Finsensvej 39 — København F.

ERIK MALLING
International transport og spedition
Chr. IX's Gade 7 København K.

NORDEUROPEISK PAPIR CENTRAL A/S
Hammerensgade 4 — København K.

A. MEJLØE & CO. A/S
Mosedalsvej 15 — København-Valby

DEN DANSKE TRAADVAREFABRIK
GLOSTRUP

A. SØRENSEN
FRUGT — GRØNT — KOLONIAL
Hovedvejen 146 Glostrup

I arbejdskommando. Buchenwald.

tilbragt i koncentrationslejr. Og hvornår kom befrielsen for ham?

Først og fremmest blev der dog taget afsked med de norske studenter. De misundte os, sagde de, og naturligvis gjorde de det.

Men de viste det ikke. De går ikke med hjertet i knaphullet, nordmændene. Men vi havde set, hvad de var værd, da det var os, der trængte til hjælp.

De sidste fødevarer fra vore Røde kors-pakker blev båret over i nordmændenes blok. Vi følte os hovedrige, nu, vi skulle hjem, og gav af vor overflod.

Så kom den sidste appel i Buchenwald. For sidste gang lød kommandoråbene fra Blockältester: „Achtung! — Stillstand!“, og så skridtede „Jensen“ fronten af og talte op.

„Rührt euch!“ Og så kom den lange ventetid, indtil hele lejren var talt op, og tallet stemte.

Denne sidste aften blev ventetiden imidlertid kun kort. Kammerater, hvis efternavn begyndte med fra A til L, skulle straks bogstavvis gå ind i barakkerne, pakke deres sager og med dem træde an til afmarch til kinoet.

Nu var det altså sket! Der blev pakket i flyvende fart, og vi gik i små hold til kino, hvor vi skulle opholde os natten over.

Kammeraterne med efternavne på fra M til Ø skulle allesammen opholde sig i blok 63 den nat.

Kino var en stor træbygning med scene i den ene ende og bænke, anbragt amfiteatralisk op mod den anden endevæg. I salen var der vistnok tidligere regelmæssigt givet koncerter, vist film og lignende. Nu brugtes den mest som samlingssted for hæftlinge, der skulle afgå til arbejdskommando, og aldrig havde den vist rummet så glade fanger som os.

Vi var stuvet tæt sammen, men der var dog siddeplads til alle, enten på bænkerne eller på gulvet.

Men der gik lang tid med at komme i orden. Alle navne skulle råbes op og krydses af på en liste. Det var et par fanger af tysk nationalitet, der besørgede dette arbejde. De skreg og skældte ud, hvis en mand ikke svarede ja, når hans navn blev råbt op. Vi forsøgte at gøre dem forståeligt, at de udtalte vore navne på en anden måde end vi selv, men det var ikke muligt at få dem til at indse, at det ville gå lettere, hvis en af os læste navnene op.

Først ved 22-tiden var navneopråbene overstået, og listerne krydset af, så vi kunne overlades til os selv.

Vi havde natten for os. Men søvn kunne der ikke blive tale om, dels var der ikke plads til at ligge ned,

dels var vi altfor opstemte og utålmodige til at kunne sove.

Pludselig står en kammerat midt oppe på scenen og beder om stilhed.

Han foreslår, at vi forsøger at lave lidt underholdning, da vi alligevel ikke kan hvile. Der råbes begejstret ja, og underholdningen begynder. En kan synge en sang, en kan fortælle en historie, en citerer et digt eller to, og ind imellem synger vi en fællessang. Det kniber med at huske teksterne, men så brummer vi lidt, fløjter eller nynner, som vi kan bedst. Musik skal der til.

En tjekker står ved kakkelovnen og laver det mørke fluidum, der her i lejren går under navnet kaffe. En konservesdåse eller et syltetøjsglas med kaffe koster et par cigaretter. Brændet har han vel stjålet i skoven og kaffeerstatningen i køkkenet. Han tjener godt i aften.

Huldsaligt smilende tager han imod dåserne, der sendes over til ham, fisker cigaretten op fra bunden af dem og fylder dem med skoldende varm kaffe, der virker dejligt forfriskende.

Der er stadig kammerater, der kan eller véd et eller andet, som de mener, vi andre kan have morskab af at se og høre. En kammerat læser et digt, han selv har skrevet om vort fangenskab. Digtet er dårligt, men meningen er god.

Og publikum er ikke kritisk i nat.

Buchenwald-sangen bliver sunget gang på gang:

Først snupped' de os selv, så snupped'
de vores fedt,
måske de snupper mere fra os, lidt
efter lidt;
men een ting skal de ikke snuppe
fra os, før vi dør,
og det er vores gode danske politihumør.

Og lidt længere henne hedder det:

Så førtes vi i procession til en barak,
de sagde, den var tom, dengang
vi kom, jo tak!
Det vrimlede med lopper og en
kæmpelusehær,
Som gjorde sig til gode på den
danske flæskesvær.

Ja, alt dette var nu om få timer kun et overstået mareridt. Foran os lå friheden og livet.

„ . . . Det tredje rige det skal ikke

bygges op ved os", lød det med fuld styrke fra 800 struber.

Med utrættelig energi og uopslideligt humør leder vor gode kammerat det hele, annoncerer numrene og udfylder selv pauserne med viser fra et tilsyneladende udtømmeligt lager. Ved tre-tiden spørger han, om vi skal holde op, men der bliver energisk råbt på mer'.

Først henad klokken fem er vi blevet så trætte, at vi ikke kan blive ved længere.

Jeg havde været så heldig at få en siddeplads på en bænk. Jeg satte albuerne på knæene, lagde panden i hænderne og forsøgte at sove. Men det var umuligt. Jeg kunne ikke slippe tanken på hjemmet og julen, som skulle fejres derhjemme. Det skulle blive den bedste jul i mit liv.

Op ind over mig rullede minder fra de forløbne tre måneder: tilfangetagelsen, sejladserne i lasten med skalerede luger, Neuengammes kælder, de lange transportere i snavsede og uhumske godsvogne uden mad og drikke, jødernes „jammerappeller“, „puffen“, teltlejren, hvor det føg ind under lærredet til de syge og elendige mennesker. Det ene billede gled forbi mit indre syn efter det andet, elendighed, nød, brutalitet og menneskelig fornedrelse under alle former.

Alt det skulle vi ikke mere se. Men selv om vi ikke mere skulle se det, ville vi dog vide, at det eksisterede, at tusinder af mennesker hver dag, hver time og hvert minut levede og døde under forhold, som vi hidtil havde troet hørte den grå middelalder til.

Klokken halv syv kom der ordre til oprud. Klokken syv skulle alle stå parat på appelpladsen.

Nu blev der travlhed. Vor bagage var vel ikke stor, men mange havde en mappe, og de fleste havde et tæppe. Det skulle trilles sammen, der skulle slås bånd om o. s. v. Det gik i flyvende fart. Al træthed var som blæst væk, men til gengæld følte vi os en lille smule sultne, og det ville også have været rart med lidt varmt at drikke nu.

Men hvad — om kort tid sad vi i Røde kors-vognene med rigtig dansk mad, og måske var der en øl til madden, hvem ved? Det havde der været

til de kolleger, der var blevet transporteret hjem den 8. december. Og hvorfor skulle der ikke også være det til os?

Det kostede noget besvær at blive opstillet i geledder, fem og fem, uden for kino. Rejsefeberen havde solidt tag i os alle. Det kneb med at tælle til fem.

Omsider kunne vi dog marchere af — forbi de barakker, hvor vi havde boet — nordmændene stod og vinkede farvel. Op igennem lejren gik det lange tog, og vore medfanger stod bag pigtråden langs vejen og vinkede farvel.

På den store appelplads stod allerede opstillet de kolleger, som havde tilbragt natten i blok 63 i en forfærdelig trængsel.

Det var endnu mørkt, men luften var klar. Det frøs temmelig stærkt, men blæste kun lidt. Det føltes derfor ikke så koldt.

Klokken var præcis syv, men endnu var der intet at se til Røde kors. Der var ikke andet at gøre end at indstille sig på at vente.

Nogle syge, der var blevet stablet på benene for at komme med hjem så hurtigt som muligt, blev anbragt på den frosne jord med et par af kammeraternes tæpper over og under sig.

Efterhånden var det blevet lyst, og vinden var samtidig taget til i styrke. Vi mærkede nu, at det alligevel var koldt at stå stille. Især dér midt på pladsen, hvor der ingen læ var. Nogle begyndte at gå lidt frem og tilbage for at få varmen. Men SS-vagtposterne jog dem gang på gang tilbage på plads i marchkolonnen. Hver gang troede vi, at det betød afmarch. Og hver gang blev vi skuffede. Det var blot SS'erne, der foretrak at have os stående på række og geled, så var det lettere at bevogte os.

Æreshäftlingen, Rasmussen, kom flere gange og så til os. Desværre havde han ikke haft forbindelse med Dansk Røde kors den dag, sagde han, så han kunne ikke sige bestemt, om vi skulle transporteres hjem med tog eller med bil. Men en af delene måtte jo snart være her, mente han.

Der var gået et par timer, og det var blæst op. Vore vagtposter lod os

nu forlade pladserne i marchkolonnen, og vi trampede frem og tilbage for at holde varmen.

Som formiddagen led, voksede sulten; der var kun ganske få af de over 1500 danske, der stod på appelpladsen, der havde mere mad i deres Røde kors-pakker — det var jo givet bort — og fra lejren var der ikke udleveret noget som helst den dag.

Vi længtes så forfærdeligt efter at komme afsted, som vi ikke havde troet det muligt at længes. Hvert øjeblik blev der kikket op til det store ur i tårnet over indgangen.

Klokken nærmede sig tolv. De syge, der lå på jorden, klagede sig, og vi andre begreb, at der måtte ske noget med dem inden ret længe, hvis det ikke skulle gå galt, og et par af de hårdest medtagne blev båret tilbage til revieret. De kom altså ikke med hjem denne gang, og de indvilligede kun modstræbende i at blive båret tilbage. En kollega med lungebetændelse nægtede rent ud. Han ville med hjem nu — koste, hvad det ville.

Hvert øjeblik ventede vi at se de store, hvide busser dukke op uden for inderlejren, som det var sket den 8. december. Eller på marchordenen til banegården, til Røde kors' togvagnoner.

Men der skete stadig intet.

Blæsten var tiltaget stærkt, og det var bidende koldt på den store appelplads, hvor der ikke var det mindste læ. Sulten gnavede, og nu havde også tørsten meldt sig.

Det var tidlig fyraften, fordi det var søndag, og allerede ved 13-tiden begyndte vore medfanger at komme ind gennem porten til inderlejren. De passerede tæt forbi og kikkede forundret på os. De havde set os stå klar på appelpladsen om morgenen, da de gik på arbejde, og vidste, at vi skulle løslades.

Men vi stod der stadig.

Klokken halv tre var der appel. Der blev givet ordre til at trække ud i et hjørne af pladsen. Her stillede vi op og blev endnu en gang talt sammen med de andre fanger.

Appellen blev usædvanlig kort. Mindre end en time.

Men humøret var sunket adskillige grader. Vi stod ganske vist nu i et

CARL F. NIELSEN

HERNING

MØLLER JENSEN

RADIO - FJERN SYN

HERNING

DALGAARD

Herning

KONFEKTIONSFABRIKEN

MINCO

Herning

GUNNAR KRISTENSEN

Vand- & gasmester
Fyensgade 2 - Herning

HENRIK ELLERBÆK

Tricotagefabrik
Olufsgade 10 - Herning

LUND & ERICHSEN

Elektro-Installation A/S
Bredgade 49 - Herning

OTTO JENSEN'S FARVEHANDEL A/S

HERNING

BONI JENSEN & SØN

MURERMESTRE
HERNING

CHR. HANSEN

Maskinstrikkeri
Th. Niensensgade 34 - Herning

A/S GRENAA DAMPVÆVERI

LEVERANDØR TIL DET KGL. DANSKE HOF
Danmarks største og mest moderne bomuldsvæveri

„GENEGA“ MØBLER

Niels Mortensen

Skolegade 7

Herning

W. JOHANSSENS ENKE A/S

MASKINFABRIK

Herning

THELMI TEXTILER

HERNING

HERNING KAFFERISTERI

Michael Kjær

P. HILDEBRANDT & SØNNER

Malermestre

Herning

R. CHRISTIANSEN

Rådgivende ingeniør F. R. I.

Herning

TAGE G. JENSEN

Frugt en gros
HERNING

CARABELLA

Thalund & Jepsen
Trikotagefabrik - Herning

PAGHS BOGTRYKKERI

HERNING

H. P. THERKELSEN A/S

INTERNATIONALE
TRANSPORTER
KRUSAA

Telefon 71454* - Telex 3313
Telegr.adr.: INTERNATIO

Daglige forbindelser til og fra
det sydlige udland. Vi vil derfor
altid kunne give Dem fordel-
agtige fragtrater

VERNER BLIDDAL

Smedegade 9 - Herning

A/S PHØNIX

Tagpap og vejmaterialer
Vejen

I Buchenwald stod fangerne kl. 6 om morgenen klar til at starte en 12 timers arbejdsdag.

hjørne af pladsen, hvor der var læ bag en bygning, men i de otte timer midt på pladsen var vi blevet så gennemslået af den skarpe vind, at det næsten var umuligt at få varmen igen, selv om vi nu var kommet i læ for stormen.

Hen på eftermiddagen fik nordmændene at vide, at vi endnu ikke var kommet afsted, og at vi ikke havde fået noget at spise hele dagen. I en fart blev der samlet to store kurvefulde rugbrød, der igennem vagtposternes kæde blev smuglet op på appelplassen og uddelt. Der var en lille humpel brød til næsten alle. Det smagte dejligt.

Nu var der tilmed en, der opdagede, at der var vand nede i kælderen til den bygning, vi stod i læ bag. En russer, der arbejdede dernede, satte en spand vand uden for døren og fyldte den igen, når den var tømt. Kun de færreste så et glimt af ham. Han turde ikke åbenlyst hjælpe os.

Således blev i hvert fald tørsten slukket.

Bagefter vendte tankerne sig med fornyet styrke mod afrejsen. Hvad blev det dog til? Det var jo snart ved at blive mørkt igen.

Klokken var nu over fire.

Pludselig blev der kaldt til antræ-

den. Nu sker det, nu sker det, sang det i os, og humøret røg igen op på de høje grader. Vi stillede op i marchkolonne med fem mands-front, og æreshäftlingen talte os op. Han fortalte, at han lige havde fået besked fra lejrkommandanten, at vi om kort tid skulle afrejse. Vi spurgte ham, om han vidste, det blev med tog eller bil. Han vidste det ikke, sagde han.

Så spurgte en af de sorteste pessimister: „Hvor skal vi hen?“ Vi andre kikkede hovedrystende på spørgeren: Var der virkelig nogen, der ikke havde begrebet, at vi skulle hjem?

Men æreshäftlingen svarede da også ganske roligt og med en naturlig værdighed: „Til Danmark, naturligvis!“

Mens det mørknede, steg stemning og humør altså igen. Nu kunne det da ikke vare længe mere!

Men det blev helt mørkt. Projektørerne blev tændt over porten, og humøret sank igen lidt så småt, vi stampede frem og tilbage, bankede hænder og hoppede på stedet for at få lidt varme.

Af og til steg humøret dog igen. Engang blev vi i lejrens højttalere omtalt som „die dänische Gefangene“ i stedet for det sædvanlige „Häftlinge“.

Vi huskede den forarbejder — en tjekker var det vist — der blev prygllet af en SS'er, fordi han ved porten meddelte, at han gik ud i lejren med arbejdskommando det og det, omfattende forarbejder og så og så mange m a n d. Han skulle have sagt „Häftlinge“ i stedet for „Männer“.

Senere blev udtrykket „die dänische Polizeileute“ benyttet. Men da følte vi også, at vi faktisk stod med det ene ben i friheden.

Men hvor længe skulle det endnu vare? Var Røde kors blevet en dag forsinket? Det kunne naturligvis tænkes. Men hvorfor havde vi så ikke fået lov til at blive dagen over i kino og i barak 63? Dér havde der i hvert fald været læ for den isnende vind.

Kun tanken om, hvad der lå foran os, gjorde opholdet og ventetiden udholdelige.

Det var nu bælgmørkt, og mange havde opgivet håbet om at komme afsted den dag, da der igen kom ordre til samling.

Klokken var halv seks, og der var intet, der tydede på, at Røde kors var ankommet. Vi regnede derfor med, at vi skulle samles for at blive ført ned i barakkerne igen og overnatte der. Men til vor overraskelse så vi, der gik bagest i kolonnen, at de forreste svingede til højre og marcherede ud igennem porten.

Jeg kunne have skreget af glæde. Endelig. Endelig. Endelig.

For sidste gang så jeg ned over inderlejren, dens lange, lave barakker, der skjulte så megen elendighed, nød og menneskelig fornedrelse. Jeg tænkte på alle dem, der måtte blive tilbage, først og fremmest på de over hundrede kolleger, der var for syge til at blive transporteret hjem sammen med os andre. Dernæst på de norske studenter og på alle de andre fanger af mange forskellige nationaliteter, som vi havde levet sammen med og var kommet til at sætte pris på.

Jeg var blandt de sidste, der svingede ud gennem porten. En SS'er med en tynd stok i hånden stod og talte os som altid, når fanger gik ud eller ind af porten til inderlejren.

Jeg blev noget forbavset, da jeg kom ud på den anden side af porten

og så, at vejen var flankeret af soldater med håndgranater i bæltet og geværer med bajonet på. Mon de var bange for, at vi skulle stikke af, nu vi skulle hjem, eller . . . ? Jeg turde ikke tænke tanken til ende.

Det gik op igennem yderlejren mod banegården. Vi stirrede i mørket for at se, hvad det var for et tog, vi skulle afsted med, men først da vi var kommet helt hen til det, kunne man se, at det var et almindeligt godstog — af ganske samme type, som vi allerede et par gange havde stiftet bekendtskab med.

Da kunne jeg ikke mere presse den tanke tilbage, som jeg ikke havde turdet tænke ved synet af soldaterne med de dragne bajonetter: Kunne det tænkes, at vi alligevel ikke skulle hjem?

Vi blev under dødsens tavshed læsset ind i vognene, 50 eller 60 i hver vogn efter dens størrelse. To soldater kravlede op i hver vogn bagefter og stillede sig ved døren. I skæret af en lygte, den ene af soldaterne i min vogn havde, og som han af og til tændte, så jeg, at det ikke var SS-, men værnemagtssoldater. Soldaten med lygten var vel seksten-sytten år, og den anden var en mand midt i halvtredserne.

De var synligt nervøse ved situationen. Den unge lod af og til ligesom genert lygtens lyskegle glide hen over os, og de svarede ikke, da vi spurgte dem, hvor vi skulle hen. Og det var selvfølgelig det første, vi gjorde.

Så satte toget sig i bevægelse. Jeg sad på vognens gulv med ryggen mod vognsiden.

Det trak ind ad utætheder i vognen. Udenfor frøs det ti-tolv grader. Jeg måtte sidde med benene bøjet. Der var ikke plads til at rette dem ud. Jeg lagde min mappe under lærene for at støtte lidt.

Toget havde temmelig god fart på. Sultfornemmelsen, jeg havde haft hele dagen, var forsvundet. Jeg tændte en cigaret og sad og stirrede på gløden, da det rygtedes ned i den ende af vognen, hvor jeg sad, at et par

kolleger ved hjælp af en cigaret havde fået munden lidt på gлед hos de to værnemagtssoldater. De havde sagt, at de intet kendte til, at vi skulle til Danmark, men mente, at vi vistnok skulle til en anden lejr.

Jeg blev som lamslået: altså ikke hjem! Ikke hjem!

Så meldte selvopholdelsesdriften sig igen. Jeg forsøgte at overbevise mig selv om, at det kunne ikke være sandt. Hvor tit havde vi ikke set, at den ene tysker ikke anede, hvad den anden foretog sig. De to soldater vidste måske ikke engang, hvad Danmark var for noget, eller hvor det lå. Vi havde jo på de tidligere transporter set flere tyske soldater, hvis begreber selv om deres eget lands geografi var yderst mangelfulde.

Således havde en tysker på turen til Buchenwald forklaret os, at vi befandt os i Harzen. Senere kunne vi regne ud, at vi havde holdt lige uden for Weimar. — Nej, de vidste såmænd ingenting om, hvor vi skulle hen. Så hvorfor fæste lid til, hvad de sagde?

Således klamrede jeg mig til over-

bevisningen om, at det gik hjemad. Og jeg betroede mig til min side-mand.

Han gav mig ret. Ubetinget. Naturligvis skulle vi hjem. Man kunne umuligt lægge nogen som helst vægt på, hvad sådan et par analfabeter sagde.

Vi var fuldstændig enige.

Men vi turde ikke se på hinanden.

For inderst inde følte vi, at det var sandheden: vi skulle til en anden lejr.

Men det var, som om vi alligevel ikke kunne slippe håbet. Vi klyngede os til det — på trods af al fornuft.

Og toget buldrede afsted i mørket og kulden. Alle var tavse. Vi hørte de regelmæssige dunk fra skinnesammenføjningerne.

En gang imellem fik vi lov til at åbne døren på klem for at lade vanden. Vinden havde lagt sig, det var stjerneklart, og månen var oppe. Månelyset spillede i strålen fra døren.

Så blev døren atter lukket, og vi sad igen i mørket i en godsvogn et sted i Tyskland på vej mod et ukendt mål.

HANS ANDERSEN.

I Mühlberg-lejren måtte fangerne ligge på gulvet.